

המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא ע"א.

עין משפט נר מצוה

כפ א מיי פ"ה מהל'
מעילה הלכה פ:
ב ג ד ה ו ז ח ט י
:ו

רבינו גרשום

שאניה צריכה נידוח. זו
אש של גיהנם: עד דעבד.
האש: מאי דבעי. שאין
מי שיכבה: מהאש יצאו.
מאש של תורה יצאו
ברכותיו מימינו אש דת
למו: והאש של גיהנם
תאלם: מדרך השכל.
מן התורה: פ"סקא מבר
אשפה. מקום נמוק ג"ש
שמתאספין לשם הובל:
גןן הגם. כמ"ס מעילה:
הקדיש בור מלא מים. ראוי
לברק הבית כדי לעשות
חומר לתקן הבית ולא
למזבח דלא קא עבדי
נטוך המים כי אם ממי
שילוח דנובעין הן. ולא
מירוחין בשר המזבח אלא
מאמת המים שהיה בבורה:
אשפה מלאה זבל. לא
חזי לברק הבית דלא חזי
לתקן בבנין במקום אבן
ולא למזבח: שובך מלא
למזבח לתקן לקרובין
ועלה ולא לברק הבית.
דלא חזי לשקטי בבנין:
אילן מלא פירות. לא חזין
הפירות לתקן בבנין ולא
למזבח דבכוריה לא חזי
לקרובין כלום על המזבח כי
אם לפני המזבח דבתיב
והנחתו לפני מזבח ה'
וגר וכן היה אכיל להו.
והו"ו: שדה מלאה עשבים
לא חזי לא לברק הבית
ולא למזבח. ואם הקדיש
מכל הני כלום מועלין
בהן ובמה שבתוכן הואיל
דקדיש להו בכח"מלאין.
אבל הקדיש בור ואח"כ
נתמלא מים וכו' מועלין
בהם ואין מועלין במה
שבתוכן משום דבשעה
שוקדיש לנתנייהו כל הני:
אם הוא הקדיש
את היסוד ואת האילן
מועלין בהן ובגידוליהן
מפני שהן גידולי הקדיש.
ובגופיהו דהקדיש נפקין.
אבל בור ואשפה ושובך
אם הקדישן ריקנין ואח"כ
נתמלאו אין מועלין בהן
הואיל דלא מגופיהו קאמי:
דבריו ר' יוסי בשדה ואילן.
דמועלין משום דגופיהו
של שדה ואילן קאמי
הפירות גופיהו: מכלל
דפליג. ר' יהודה אפי'
בשדה ואילן דאין מועלין
בשדה ואילן דקרקע
גינה. אבל בור ושובך
קאמי. ונראין דבריו: אלא
הא קשיא לר' ממקאמר רבי
נראין דבריו של רבי יוסי
בשדה ואילן מכלל דר'
יוסי פליגי אפי' בבור ושובך
עליה דר' יהודה דמועלין.
והיכי מצית למימר הכי והא
נראין שדה ואילן לתורה:
קאמר דמועלין מכלל דלא
פליגי בבור ושובך. וכי
תימא והאי פליגי ר' יוסי
אפי' בבור ושובך דר'
יוסי דלא נקוט אלא שדה
ואילן לתורה: דבריו דר'
קאמר לר' יהודה אפי'
בבור ושובך מועלין אפי'
דלאו מגופיהו קאמי. אלא
לר' יהודה דאמרת דבביתו אין
מועלין אודי לי זה מיהא
בשדה ואילן דגופיהו
קאמי (א) ואין מועלין בהם.
אלא הכי קאמר רבי נראין
דבריו ר' יהודה לר' יוסי
בבור ושובך שנתמלאו דאין
מועלין בהם. שר' יוסי
לא נחלק וכו'. ולא תימא
ונראין דבריו יוסי אלא
ונראין דבריו ר' יהודה לר'
יוסי: ת"ר הקדישין. האי
בור ושובך ושה ואילן
ריקנין ואח"כ נתמלאו:
דחנא קמא. דר' אלעזר
סבר לה כר' יהודה דאמר
לעיל דאין מועלין ור"א סבר לה כר' יוסי והואיל דגופיהו קאמי דבריו הכל וכו': ור"א ברי"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

מועלין בו. פי' צקונטי' שיש מעילה במה שהינא חפציו צבור ואין נראה לר"ת דלומר דהשולל (גיטין דף טז.) וצפרק קמא דסקנהדרין (דף טו. טז.) וס' דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו משום דאיתקא לקרקעות אלמא דאין מעילה במחזור^א ואמר נמי צפרק ולד חטאת (מעילה דף יג.) וס' דר"ה ומועלין (הן) הדס קלעילין צדק הקדש מעל ואלמר שמע מינה אצק מעלי לה שממע דוקא אצק שנתלש כנר אלל מחמת השדה לא מעל כיון שהוא מחזור ואר"ת דשייכל מעילה צבור כיון שעקר חוליה מן הצבור ונהנה ממנה^ב: **ואין מועלין במה שבתוכו**.^ג דלא אמרינן שיקנה חלק הקדש כמו שקונה חלק הדיוט ולכן המכר יד איתרצאי ולא מילניו יד להקדש: **דברי רבי יהודה**. ל"ג שאינו צדקר המעשה צמסכת מעילה (דף יג.) והא דקמני רבי צברייתא נראין דברי רבי יהודה יודע היה רבי דברי רבי יהודה: **בשרמא** נראין דברי ר' יהודה בביר ושובך בו. אין להקשות אמאי צלמלא הוא דקאמר נראין מכלל דר' יוסי פליגי עליה צבור ושוכך ורבי יוסי לא פליגי עליה צבור ואילן דודאי נראין דברי רבי יהודה צבור ושוכך נימא דמאי דפרש שאף ר' יוסי לא נחלק אללא צדקה ואילן אכל נראין דברי רבי יוסי וצדקה ואילן אי אפשר לקיים רבי יוסי לא נחלק נראין: **הבי קאמר נראין דברי רבי יהודה** בו. ואלטרקין רבי לאשמעי' דלא נימא לדבריו דר' יהודה קאמר ליה: ואי נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליגי בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי יוסי שמעון אמר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישין מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף ואי

עד נופת. כלומר אש שנופח מעלמו כדכתיב תאלכהו אש לא נופח (איוב ט): **שדאידי נשמקן**. כמו ודאזון נפש (דברים כח) ולאדידי [את] נפשך (שמואל א ב): **עד דעבד**. קודשא צריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא דאילו לטרדם לעולם הזה. עד דריש ליה עד דעבד ומיעבד עדיש ליה מאי דבעי ובלשון קצר: **מהאש ילאו**. מן התורה פירשו דכתיב (וימיה כג) הלא כה דברי כאש וכתיב (דברים לג) מימינו אש דת לנו ופסוק הוא צירמיו: **רפאים צעמקי שאול**. כפל לשון הוא: **סן הסם**. בנפ' מעילה פ"ג: **כל הראוי למוצה** ולא לנדק היות. כגון שור וכשב ועז ומימנם דלמפתים תמימם לנדק היות עובר צעשה וכן מורים וצני יונה סולת ולבונה ויין ושמן כל הני גופן ראוי למוצה ואינו ראוי לנדק צבנין: **לנדק היות ולא למוצה**. כגון וזב וסכף ואצנים יקרות וכיוצא בהן: **לא לזה ולא לזה**. כגון חלב גזינה מוריים אשפה עשבים וכיוצא בהן. וכל הני דקמני ראשון ראשון חסוב דקדשי מוצה חשיבי מקדשי דק היות וקדשי ראשון גופן לא למוצה ולא לנדק היות אלא לימכר וליקח דמיהן זכרי מוצה או דק היות הכל כמו שפירש צעשה שהקדיש הלך לן או אף זו קמני ללא מיבעי' הני קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הני צתראי מועלין נמי במה שבתוכן: **צור מלא מים**. כשהקדיש לא הוציז אלא את הצבור: **מים**. לראוין לנדק היות לעשות טיט ולא למוצה דמיה מכוסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין צער הקרבנות אללא מאמת המים שבעזרה: **אשפות מלאות זבל** (א) לא למוצה ולא לנדק היות: **שובך מלא יונים**. ראוי למוצה ולא לנדק היות דלא חזי לשקטן צבנין והשובך עממו לא הוקדש אלא לדמיו דאם עוקרין אותו ממקומו ליטנו צבנין זהו הפסד גדול והשובך נמכר כ' ציורק ועוד כל הני דקמני למוצה ולא לנדק היות כו' אמר צמחוס קאי וה"ק לא מיבעיא אי הוה מה שבתוכו קדשי מוצה דקדישי אלא אי הוה נמי קדשי צדק היות קדשי: **אילן מלא פירות**. לא למוצה ולא לנדק היות צלצנין לא חזי ולקרבן נמי לא חזי כדכתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו (ויקרא ז) וצבורים לכהן חפציו צבור או הוריד שם חיות של מים לקרר וכן אם תלה חפציו צלצנין או נתן יונים צבורים והינא זבלו במקום אשפתו: **וצמה שנתוכן**. אם נהנה מגופן שאלו מן הפירות ומן היונים ומן המים כדפסקא לן במסכת מעילה צדקה נהנה ר' יהודה דר' יוסי פליגי עליה אם נהנה אע"פ שלא פגם וצמחוסין לא הויא מעילה עד שיפגם: **אין מועלין צמה שנתוכן**. דס"ל לר' יהודה אין מעילה בגידולין דמשום גרמא דקגריס ליה קרקע הקדש ליגדל אין לנו לעשותו הקדש דמ"מ אין (ט) ממון דהקדש מעורב צהן: **נראין דברי ר' יהודה**. צמחוסין צור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו דאין מועלין צמה שנתוכן: **בשלמא**. מאי דלמר רבי נראין לי דברי ר' יהודה צבור ושובך דמשמע אלל צדקה ואילן אין נראין לי אלא דברי ר' יוסי שפיר קאמר דהא חזינן דפליגי ר' יהודה אדר' יוסי צדקה ואילן אלא הא קאמר נראין לי דברי ר' יוסי צדקה ואילן דמשמע אלל צבור ושובך אין נראין לי מכלל דפליגי צבור ושובך צמחוסין: **והא רבי יוסי צדקה ואילן קאמר**. מדי הוה למימר הלכה כר' יוסי או רואה אני דברי ר' יוסי. ומיהו צמאי דקאמר נראין דברי ר' יהודה צבור ושובך איכא דמשמע מכלל דפליגי עליה ר' יוסי צבור ושובך וכוון דמסיפא פריך לה צדקה טפי הך פירכא גופא לא חייש לפרכוי מרשא: **ר' קאמר בו**. כלומר האי דרבי ר' יוסי דקאמר רבי לאו אנראין קאי לומר ונראין דברי ר' יוסי אלא כן תפרש אותו שדברי ר' יוסי צדקה ואילן אכל צבור ושובך מודי ליה. ורבי לפרושי אתא דצבור ושובך לא פליגי דלא תימא ר' יוסי צבור ושובך נמי פליגי וס"ל כר' אלעזר צר' שמעון לקמן צמחוסין דלמר מועלין צמה שנתוכן היכא דהקדישין לצור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו ולדבריו דר' יהודה קאמר לדידי מועלין נמי צבור ושובך דאדם מקנה דבר שלא על עולם דקנה לו רשות הקדש אלא לדידך אודי לי מיהא צדקה ואילן דמועלין בגידולין הצלצנין לאחר מיכן משום דקיימי מהקדש וקא"ל ר' יהודה לא קמ"ל רבי דצבור ושובך מודי דלא אליס רשות הקדש לקנות מן רשותו כדי הדיוט דאילו צדקה וכו' (שמות כג) אכל לא בהקדש: **הקדישין ריקנין**. לקמן מפרש אי צבור ושובך אי צדקה ואילן: **דברי הכל בו**. כר' יהודה ור' יוסי דלא פליגי צהו נמי לעיל: **אי"ל אביי**. לכהן רבו הקדש הלך לקמן (נ"ג) אלא אמר רבה כלומר חזר בו ופירש כן ולא גרסי' אלא אי איתמני הכי איתמני: **הקדישין מלאין**. סיפא דהך צרייתא דהקדישין ריקנין היא דקמני: **ור' אלעזר מוחליף**. החליף שיטתו דלעיל גבי הקדישין ריקנין מועלין צמה שנתוכן והכא קאמר אין מועלין צמה שנתוכן ומשום דמילתא דתימא היא דכ"ש הכא הוה ליה למימר מועלין צמה שנתוכן אלא הוה ליה לומר וכו' ור"א ברי"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

(א) מעילה יג. ע"ש, ט"ז. ע"ש, ט"ז. נמכר במקומו יוקדש ד"ק, ט"ז.

תורה אור השלם

- 1 ורתתי את פני הקדש מהאש יצאו והאש תאכלם וירעתם בי אני יי בשומו את פני הקדש: יחזקאל טו ז
- 2 אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים יגדל: משלי כ טו
- 3 ולא ידע פי רפאים שם בעמקי שאול קראיה: משלי ט ט

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם דר"ה אשפות מלאות זבל אין המים נמי למוצה: (ב) דר"ה אין מועלין וכו' דמ"מ אין ממושת דהקדש:

מוסף רש"י

בור מלאה מים. ראוי לנדק היות לנשות בו טיט, ולא למוצה, ולניסוך המים נמי לא חזי, שאם היו מנסכין אלא ממי השילת שכן מי מים (מעילה יג.). אשפות מלאות זבל. היא עממה איה רואה לא למוצה ולא לנדק היות (שם). אילן מלא פירות. אמר לי רבי דהאי אילן הוא גפן וכדאי למוצה ולניסוך המים ואינו ראוי לנדק היות לפי שעלי גפן נקין סן ואין ראויין לשום נסוך וצבורים שני מים מיוקמא שהרי אינם קרבין לגבי המזבח (שם). שדה מלאה עשבים. אינה ראויה לא למוצה ולא לנדק היות (שם). ואין מועלין במה שבתוכן. דברי ותמלא מים וכל הני חזי גידולין (שם). ר' יוסי אומר כו'. לא פליגי אלא אהני פתח, דמ"מ קמ"ל אמר אין מועלין בשמה שבתוכן אמר שהשינו לאחר שהקדשו, ור' יוסי סבר מהקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם, הואיל וזבלו משם הקדש, אכל צור ואשפה ושובך דלא גידולי ניהו לא פליגי ר' יוסי (שם).

מוסף תוספות

- א. דבפ' הנהגה (מעילה יח): ליתכן מעילה חטא חטא מותרים. חוס' גיטין לט. מתי' ענדא.
- ב. ואפשר להעמידה בישל ליהן כותלי בנין ותלה בהן ויש מעילה בתלוש ולבסוף חבוי דכרמיה בישליו חי מועילה (כ.). רמב"ן.
- ג. וק"ל והא כישבא שם זכה בו ההקדש מרין חצר, [ו]ר"ל רמב"ם.

(א) נראה דל"ל דגופיהו קאמי דמועלין צמה: אלא הכי קאמר וכו'